

אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו.

ויהי מקץ שנתיים ימים... (בראשית מא, א)

הפרשה הקודמת, פרשת וישב, מסתיימת בבקשתו של יוסף משר המשקים לזכור את בקשתו, ולסייע לו להשתחרר מבית האסורים. שר המשקים שוכח את הבקשה, ועל יוסף נגזרות מן השמים שנתיים נוספות של סבל בכלא המצרי. רק לאחר שנתיים אלו, חולם פרעה את חלומו ומתחילה שרשרת האירועים המביאה לשחרורו של יוסף והפיכתו לשליט מצרים.

רש"י, מביא מדברי חז"ל בביאור הטעם שנגזרו על יוסף שנתיים אלו:

"ולא זכר שר המשקים – בו ביום; וישכחו – לאחר מכאן, מפני שתלה בו יוסף לזכרו, הוזקק להיות אסור שתי שנים. שנאמר: אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, ולא פנה אל רהבים – ולא בטח על המצרים הקרויים רהב".

בודאי, שמותר היה ליוסף לנקוט בצעדי השתדלות בכדי לצאת מהכלא המצרי. הטענה עליו, כפי שמפרשים הראשונים והאחרונים, ומשתמע כבר מדברי רש"י, לא הייתה על ההשתדלות – אל על כך שבטח במצרי ובהשתדלותו, שאלו יביאו לשחרורו. על יוסף היה לזכור, כי הישועה מכל צרה, לעולם היא בידי הקב"ה בלבד, ולא בידי אדם.

ואכן, שאלת היחס בין השתדלות לבטחון הנה שאלה עתיקת יומין, כאשר המקום שבו נושא זה בא לידי ביטוי באופן המובהק ביותר, הוא בנושא הטיפול הרפואי. מצד אחד, ידועים דברי הרמב"ן, הקובע כי כאשר האדם שם את מבטחו בה' בצורה מושלמת, אין כל מקום להזדקק לרופאים, ו"מה לרופא בבית יראי ה'?" אך יש החולקים על דבריו, וטוענים כי הקב"ה ברא בדווקא את עולמו בצורה זו, שהאדם יחלה ויזדקק לרופאים. מבין המקורות העשירים בנושא, נצטט מדרש (מדרש תמורה פרק ב) מעניין ובלתי מוכר, המשווה את הריפוי על ידי הרופא כתהליך טבעי, בדומה לגידול צמחים:

מעשה ברי' ישמעאל ורי' עקיבא שהיו מהלכים בחוצות ירושלים, והיה עמהם אדם אחד. פגע בהם אדם חולה, אמר להם: רבותי, אמרו לי במה אתרפא.

אמרו לו: עשה כך וכך עד שתתרפא.

אמר להם: ומי הכה אותי?

אמרו לו: הקב"ה.

אמר להם: ואתם נכנסים עצמכם בדבר שאינו שלכם! הוא היכה ואתם מרפאים? אינכם עוברים על רצונו?

אמרו לו : ומה מלאכתך?

אמר להם : עובד אדמה אני והרי המגל בידי.

אמרו לו : ומי ברא את הכרם?

אמר להם : הקב"ה.

אמרו לו : ואתה מכניס עצמך בדבר שאינו שלך, הוא ברא אותנו ואתה קוצץ?

אמר להם : אין אתם רואים המגל בידי? אלמלי אני יוצא וחורשו, ומכסחו, ומזבלו ומנכשו, לא תעלה מאומה.

אמרו לו : שוטה שבעולם, ממלאכתך לא שמעת מה שכתוב (תהלים, ק"ג) "אנוש כחציר ימיו", כשם שהעץ אם אינו מנכש ומזבל ונחרש אינו עולה, ואם עלה ולא שתה מים ולא נזבל אינו חי והוא מת, כך הגוף, הזבל הוא הסם ומיני רפואה, ואיש אדמה הוא הרופא. אמר להם : בבקשה מכם אל תענשוני.

העיקרון שיוצא מתוך דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא הוא, שלמרות שבודאי החולי הוא מאת ה', המחלה היא חלק מהתהליך הטבעי שעובר על האדם, בדומה לכל צמח, והטיפול הרפואי והתרופות הם חלק מהפעילות של שמירה על בריאותו.

הרי שאין הרופא נוגד את רצון ה' מאחר ונחשב כשלוחו של הקב"ה בריפוי ובהצלתו של החולה.

וכן כתב בזוהר (דברים רצ"ט, א' - בתרגום) :

שמא תאמר הואיל והקב"ה גזר לתפוס את החולה, שלא ישתדל בו האדם, לא כך, שהרי דוד המלך אמר (תהילים מ"א) : "אשרי משכיל אל דל" - דל זה השוכב בבית חולים, ואם הרופא משכיל הוא, הקב"ה נותן לו ברכתו.

וכן עוד בזוהר (שם ד"ש, ב' - בתרגום) :

כל הרפואות שבעולם ביד הקב"ה, אלא יש מהם על ידי שליח.

כלומר : אכן, אם נגזר על האדם למות, לא יועיל הריפוי, אך כאשר החולי בא לאדם כעונש, או כקריאת אזהרה, יועיל הריפוי.

ופעמים שמלכתחילה ניתן החולי באדם על מנת שירפא על ידי רופא ותרופות, כמבואר במסכת עבודה זרה (נ"ה, ע"א), שלכך נקראים החולאים נאמנים –

שנאמנים בשליחותם שבשעה שמשגרים אותם על האדם משביעים אותם שלא ילכו ממנו אלא ביום פלוני ועל ידי רופא פלוני ועל ידי סם פלוני.

נמצא, שהריפוי אינו נוגד לרצון ה', אלא זה רצונו שהחולי יסתלק ע"י אותו סם, והרופא רק ממלא את השליחות שנקבעה מראש.

יחס זה לרופא כשליחו של הקב"ה הוא מעניין ביותר. יש בו תרומה חשובה עבור הבנת הרופא את תפקידו ומעמדו, לא כגורם המתערב ברצון ה' ובגזרותיו בניסיון לבטלם, אלא אדרבה כשליח ההשגחה העליונה לשלוח מרפא ומזור. ובעיקר יש בו תרומה חשובה עבור החולה, המשקיע מצד אחד בתשובה, תפילה וצדקה בכדי להעביר את רוע הגזירה, ונדרש מצד שני לרופאים ומשתדל למצוא את הרופא הטוב ביותר, עד כדי שלעיתים נוצרת מכך תחושת סתירה: על מי אני בעצם סומך?

כאשר החולה משייך גם את הרופא למערכת הרוחנית, ורואה בו שליח הקב"ה לרפאו, הוא יכול לקיים את שני המסלולים הללו ללא כל סתירה: עליו לנהל את המערכת הרוחנית הנדרשת בכדי להשיג לו את הישועה, שהתגשמותה בפועל במציאות לא תקרה בהכרח באופן ניסי, אלא דווקא באופן טבעי על ידי שליחו של הקב"ה – רופא נאמן.

כך גם יוכל החולה שלא להתיימש ממצבו ברגע שהרופא, חס וחלילה, מבשר לו בשורות קשות בנוגע למצבו הרפואי. ידוע הפתגם, שלרופא ניתנה רשות לרפא, אך לא לייאש; תובנה זו מתחזקת כאשר החולה מבין את תפקידו של הרופא כשליחו של הקב"ה לרפא, אך הרפואה עצמה כולה היא בידיו של הקב"ה בלבד, החותך חיים לכל חי, והקב"ה הלא כבר גילה לנו, כי "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של האדם – אל יתייאש מן הרחמים".

